

JYX

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Mäntysaari, Mikko; Hänninen, Jorma

Title: Unohdettu sosiologi : Faina Jyrkilä sosiaalihuollon ja sosiaalisten ongelmien tutkijana

Year: 2016

Version: Published version

Copyright: © 2016 Westermarck-Seura

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Mäntysaari, M., & Hänninen, J. (2016). Unohdettu sosiologi : Faina Jyrkilä sosiaalihuollon ja sosiaalisten ongelmien tutkijana. *Sociologia*, 53(4), 424-433.

<https://journal.fi/sociologia/article/view/124264>

Unohdettu sosiologi

Faina Jyrkilä sosiaalihuollon ja sosiaalisten ongelmien tutkijana

Mikko Mäntysaari & Jorma Hänninen

Max Weber kuvaa objektiivisuus-esseessään yhteiskuntatieteilijän joutuvan sopeutumaan siihen, että hyväkin tutkimus vanhenee nopeasti. Yhteiskuntatieteet on tuomittu ikuiseen nuoruuteen. Uudet teoriat, kysymyksenasettelut ja empiiriset havainnot peittävät alleen aikanaan luotettavana pidetyt tutkimukset eikä niiden kohtalona voi olla kuin unohdus. (Töttö 2004, 9; Weber 1904/1968, 206.) Vaikka Weber oli varmaan oikeassa, tuntuu unohtaminen joskus kohtuuttomalta – yhteiskuntatieteiden on hyvä tuntea omaa historiaansa. Puheenvuoromme tarkastelee yhden nykyään paljolti unohdetun modernin suomalaisen yhteiskuntatieteellisen tutkimuksen pioneerin toimintaa.

Vieno *Faina* Jyrkilä toimi vuosina 1964–1984 sosiologian professorina Jyväskylän yliopistossa, jossa hänet vielä muistetaan, mutta hänen tieteellinen tuotantonsa on enemmän tai vähemmän unohtunut. Onko kyse siitä, että Jyrkilän tutkimukset olivat vailla kiinnostavuutta, vai siitä, että hän oli väärään aikaan väärässä paikassa tai jotenkin eri tahdissa aikansa kanssa? Yksi eriaikaisuus liittyy Jyrkilälle tärkeän vaikuttajan Talcott Parsonsin ja hänen funktionalistista teoriaansa koskeneeseen muistinmenetykseen sosiologiyhteisössä 1960-luvun puolivälistä 1980-luvun taitteeseen (Heiskala 1994, 109). Juuri tähän aikaan sijoittuvat Jyrkilän keskeiset vuodet professorina. Unohdukseen on varmaan vaikuttanut myös Jyrkilän sukupuoli. Kuten Sari Näre (2015) esittää, ”sosiologian kaanon on yhä valkoisen miehen kaanon, josta naiset ja ei-valkoiset on pitkään sivuutettu”.

Jyrkilän vanhusten sosiaalisia suhteita koskevat tutkimukset olivat kansainvälisestikin merkittävä avaus, ja häntä voidaan pitää sosiaaligerontologisen tutkimuksen tärkeänä tienraivaajana. Gerontologisten julkaisujen lisäksi tarkastelemme Jyrkilän siirtolaisuutta, sosiaalisia ongelmia ja sosiaalihuoltoa käsittelevää tutkimusta. Aluksi luomme kuitenkin suppean katsauksen Jyrkilän uraan ja hänen ajattelunsa taustoihin.

Sosiaalihuoltajasta sosiologian professoriksi

Faina Jyrkilä syntyi maanviljelijäperheeseen 1.9.1917 Impilahdella lähellä Sortavalaa. Evakkona hän joutui hylkäämään kotinsa ja kotiseutunsa. Eläkkeelle jäätyään hän kirjoitti elävän kuvauksen lapsuutensa kylästä ja evakoksi joutumisestaan. (Ks. Jyrkilä 1992.)

Jyrkilä pääsi ylioppilaaksi 1941. Hän toimi jatkosodan aikana ensin Sortavalan piirin lääkärin sihteerinä, kunnes aloitti Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa (ΥΚΚ) Helsingissä sosiaalihuoltajatutkinnon opiskelun. Hän valmistui sosiaalihuoltajaksi vuonna 1945, jatkoi opintojaan ΥΚΚ:ssa ja suoritti kandidaattitutkinnon 1948.

Jyrkilän sosiaalihuoltajakoulutus näkyy hänen myöhemmällä urallaan ennen muuta tutkimusaiheiden valinnassa: suuntautumisena sosiaalisiin ongelmiin, sosiaalihuoltoon, huoltoavun saajiin ja muihin vähäosaisiin, jollaisina myös vanhuksia voi pitää. Varhaisin esimerkki tästä tematiikasta on sosiaalihuoltajaopintojen lopputyö, jonka aiheena oli köyhäinhuolto Salmin kihlakunnassa (Jyrkilä 1945).

Aikalaisten muistikuvat sosiaalihuoltajakoulutuksen merkityksestä Jyrkilän ajatteluun ovat ristiriitaisia. Jyrkilän opiskelija Kalevi Kivistön mukaan tämä puhui sosiaalihuoltajaksi opiskelustaan, varsinkin 1960-luvulla ilmestyneiden sosiaalihuollon asiakkaita koskevien tutkimustensa

yhteydessä (Kivistö 2015). Toisaalta Jyrkilän assistenttina toiminut Heikki Lyytinen ei muista hänen koskaan puhuneen sosiaalihuoltajan opinnoistaan (Lyytinen 2015).

Kandidaatin tutkintonsa Jyrkilä teki sosiaalipoliittikkaan, joka oli 1950-luvun suomalaisessa yhteiskuntatieteessä vahva tieteenala. Uuden oppiaineen professoriksi valitusta Heikki Wariksesta tuli hänelle tärkeä opettaja ja tukija. Jyrkilä menestyi opinnoissaan hyvin ja toimi valmistuttuaan YKK:n yhteyteen perustetun Yhteiskuntatieteellisen tutkimustoimiston assistenttina vuosina 1948–1964.

Tärkeän vaiheen Jyrkilän akateemisella uralla muodosti vuosina 1952–1953 opiskelu Cornellin yliopistossa Yhdysvalloissa ASLA-stipendiaattina. Jyrkilä oli muun muassa Erik Allardtin, Kalevi Heinilän, Paavo Kolin, Yrjö Littusen ja Paavo Piepposen ohella yksi niistä Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen ja Yhteiskunnallisen Korkeakoulun 1950-lukulaisista tutkijoista, jotka olivat käyneet opintomatalla Yhdysvalloissa opettaja- ja opiskelijavaihtoon tarkoitettujen stipendien turvin (Allardt, Alapuro & Alestalo 1992; Eskola 1973). Myös Jyrkilälle tärkeä opettaja Waris oli aikoinaan opiskellut Yhdysvalloissa 1930-luvulla (Alapuro & Alestalo 1973, 16–120). Amerikan tuliaisinaan Jyrkilä toi Suomeen väitöskirjansa aiheiston. Aikana, jolloin Suomessa tieteen vieraina kielenä oli lähinnä saksa (Stolte-Heiskanen 1992, 301–303), Jyrkilä oli poikkeus ryhtyessään kirjoittamaan väitöskirjansa englanniksi.

Suomeen palattuun Jyrkilä oli mukana useissa 1950-luvun johtavien yhteiskuntatieteilijöiden Wariksen ja Allardtin tutkimushankkeissa (Waris & Jyrkilä 1951; Allardt ym. 1956; Allardt ym. 1958a; 1958b). Yhteiskunnallisen Korkeakoulun tutkimuslaitoksella ”uutta sosiologiaa” 1960-luvun taiteessa luoneet Allardt, Jyrkilä, Littunen ja Piepponen kokivat olevansa, jos ei nyt maailman

keskipiste, niin ainakin Suomen sosiologian keskipiste (Allardt 1995; Eskola 2014).

Jyrkilä valmistui lisensiaatiksi vuonna 1956 ja väitteli yhteiskuntatieteiden tohtoriksi 1960, ensimmäisenä naisena ja kaikkiaan kolmantena YKK:ssa väitelleistä. Hän oli toinen sosiologiasta Suomessa väitellyt nainen – kaksi vuotta Elina Haavio-Mannilan jälkeen. 1960-luvun alkuvuosina suomalainen sosiologia oli täysin miesten hallinnassa ja naisten urakehitys eteni hyvin hitaasti. Vain hyvin harvat naiset saivat professuurreja. (Hautamäki 2010, 32).

Tampereelle siirtyvästä Yhteiskunnallisesta Korkeakoulusta ei kuitenkaan tullut tohtori Jyrkilän akateemisen uran näyttämöä. Hänen työpaikakseen valikoitui Jyväskylän yliopisto.

Jyväskylän seminaarin (1863–1938) pohjalle vuonna 1934 perustettuun Kasvatusopilliseen korkeakouluun oli kansakoulunopettajien koulutuksen rinnalle vuonna 1958 perustettu filosofinen tiedekunta. Filosofisessa tiedekunnassa oli kaksi osastoa: historiallis-kielitieteellinen ja kasvatus-tieteellinen. Sosiologia kuului jälkimmäiseen. Kasvatustieteelliseen tiedekuntaan perustettiin vuonna 1962 sosiologian professuuri. Asiantuntijaksi nimetty professori Allardt antoi viidestä hakijasta lausunnon, jossa hän piti Antti Eskolaa ja Faina Jyrkilää yhtä pätevinä, mutta asetti kuitenkin Jyrkilän ensimmäiseksi. Toinen asiantuntija professori Sakari Sariola puolestaan asetti Eskolan Jyrkilän edelle. Tiedekunnassa valinnasta äänestettiin, ja Jyrkilä asetettiin ehdokasasettelussa ensimmäiseksi. Presidentti Kekkonen nimitti Jyrkilän Kasvatusopillisen korkeakoulun professoriksi 18.6.1964. (Takala 1964.) Vain neljä vuotta aikaisemmin väitelleen Jyrkilän nimittämistä professoriksi voi syystä pitää merkittävänä asiana. (Hautamäki 2010, 32.) Hän oli ensimmäinen sosiologian professorin virkaan nimitetty nainen Suomessa (Neittaanmäki & Mäntylä 2008).

YKK:n tutkimuslaitos oli suomalaisen sosiologian keskipesteessä. Siirtyminen sieltä Jyväskylään ei ollut varmaankaan Jyrkilälle helppoa. Vuonna 1966 korkeakoulu laajeni yliopistoksi, jossa oli kaikkiaan 11 professorin ja 9 apulaisprofessorin virkaa, 12 dosenttia sekä suuri joukko muita opettajia (Marin 2002). Uusi yliopisto vastasi nykymittapuilla keskikokoista tiedekuntaa. Jörn Donner kuvaa *Uusi maamme kirja* -teoksessaan tapaamistaan Jyrkilän kanssa: sosiologian professori ”vaikutti pessimistiseltä, hermostuneelta, elegantilta ja kiireiseltä, hajamieliseltä ja keskittyneeltä”. Jyrkilä kertoi viihtyvänsä huonosti pienessä, eristyneessä kaupungissa, jossa hänellä ei ole lainkaan keskustelukumppaneita, koska toisia sosiologeja ei ole. (Donner 1967, 353.)

Jyväskylässä Jyrkilä oli arvostettu, mutta varsinkin myöhemminä vuosina myös arvoitukselliseksi koettu hahmo. Liisa Neittaanmäki ja Raija Mäntylä (2008) luonnehtivat muistokirjoituksessaan opettajaansa näin: hän oli ”(t)yölleen omistautunut auktoriteetti, aikalaistarinoissakin elänyt professori, (...) taitava ja kannustava opettaja”. Jyrkilän esiintymis- ja opetustyyli oli huoliteltu ja muodollinen. Hän valmisteli luentonsa hyvin huolellisesti ja argumentoi täsmällisesti kirjakiielellä. Tästä opetustyylistä antavat hänen juhlakirjaansa kirjoittaneet entiset opiskelijat varsin yhdenmukaisen kuvan. Hän muisti erittäin tarkasti opiskelijoidensa taustat ja myös huolehti erityisesti naispuolisten opiskelijoiden elämän järjestymisestä. (Ks. Neittaanmäki 2002.)

Esimiehenä Jyrkilä oli tiukka. Sosiologian assistenttina toiminut Raija Julkunen luonnehti Jyrkilää opettajana myönteisesti, mutta arvioi hänen toimintaansa professorina kriittisesti: ”sain sosiologian nuorena assistenttina tutustua myös toiseen puoleen, sotilaalliseen kuriin, itseja mielivaltaisuuteen. Kun assistenteilta puuttui kaikenlainen työsuhdeturva, hän otti ja jätti mei-

tä mielensä mukaan.” Koska yhteiskuntapolitiikan professori Leo Paukkunen (hänkin muuten Karjalan evakko!) oli luonteeltaan joviaali ja sovitteleva, siirtyi Julkunen yhteiskuntapolitiikan oppiaineeseen. (Julkunen 2004, 43-44). Samoin ja samoista syistä kävi monille muillekin, muiden muassa tämän artikkelin toiselle kirjoittajalle. Sittemmin Jyväskylän yliopiston professoreiksi nimitetyt kasvatustieteilijä Paula Määttä ja psykologi Heikki Lyytinen toimivat aluksi Jyrkilän assistentteina, mutta tekivät jatkotutkimuksensa toiseen pääaineeseen. Poliitikko Kalevi Kivistö puolestaan muistelee, kuinka häntä jännitti mennä tapaamaan presidentti Kekkosta, mutta ei yhtä paljon kuin professori Jyrkilän loppudenttiin (Kivistö 2015).

1960-luvun lopulla alkanut opiskelijoiden liikehdintä johti Suomessakin jännitteisiin radikaalien, usein marxismiin suuntautuneiden opiskelijoiden ja heidän perinteiseen tiedekäsitykseen nojaavien opettajiensa välille. 1970-luvun alkuvuosina suurin piirtein kaikissa yliopistojen yhteiskuntatieteellisissä yksiköissä oli ristiriitoja, eikä Jyväskylä ollut poikkeus.

Monissa aikaisten muistikuvissa Jyrkilä kuvataan arkkikonservatiivina, mutta hänen poliittisista mielipiteistään ei ole selvyttä. Kyse oli pikemminkin siitä, että Jyrkilän mielestä sosiologin ei tullut olla poliittisesti aktiivinen. Hän paheksui voimakkaasti esimerkiksi Eskolan ja eräiden muiden sosiologiensa 1960-luvulla alkanutta poliittista toimintaa. (Kivistö 2015.) Tässä hän edusti muiden loogisen empirismin ilmapiirissä 1940- ja 1950-luvulla opiskelleiden ihannetta taloudesta ja politiikasta riippumattomasta epäpoliittisesta tieteestä (Allardt 1973, 262).

Vuonna 1976 hänet todettiin päteväksi Helsingin yliopiston sosiaalipolitiikan professorin virkaan, mutta nimitetyksi tuli Tapani Purola. Jyrkilän työura jatkui Jyväskylässä. Jyrkilä jäi Jyväskylän yli-

opistosta eläkkeelle 67-vuotiaana 1984. Hän kuoli 28.1.2008 Jyväskylässä.

Teoreettiset ja metodologiset vaikutteet

Vierailu Cornellin yliopistoon oli Jyrkilälle olennaisen tärkeä. Hän omaksui toisten Yhdysvaltoihin opiskelemaan lähteneiden sosiologien tavoin teorioiden ja tutkimusmetodien lisäksi ideologista ainesta, kuten yleisen kiinnostuksen amerikkalaiseen yhteiskuntaan ja sen tutkimiseen (Eskola 1973, 288).

Yhtenä keskeisenä Jyrkilän tuotannon ja opetuksen yleistoreettisena lähtökohtana voi pitää Parsonsin funktionalistista sosiologiaa (Parsons 1951). Jyrkilän sosiaalihuoltajakoulutus ja Yhdysvaltojen vierailu näkyvät molemmat hänen väitöskirjassaan, edellinen aiheen valinnassa, jälkimmäinen analyysissä. Nimenomaan *sopeutuminen* on yksi Jyrkilän tuotannon avainkäsitteitä. Sillä on keskeinen asema väitöskirjassa (Jyrkilä 1960) ja siirtolaisuustutkimuksessa (Waris ym. 1952). Yleisemminkin ”suomalaisen sosiaalipolitiikan ja osin myös sosiologian tutkimusta ohjasi pitkälle 1960-luvulle ’warislaisen’ tyytyväisyyden ja sopeuttamisen ihanne” (Alapuro & Alestalo 1973, 138). Ristiriidoista ei juuri puhuttu, tutkittiin sitten työelämää, avioliittoa tai politiikkaa (Eskola 1973, 294). Sopeutumisen korostaminen on tyypillistä niin kutsutuille integraatioteorioille, jollaisena myös Parsonsin funktionalismi on kriittisissä arvioissa nähty (Allardt 1983, 176).

Jyrkilää kiinnostivat yhteiskuntaa integroivien tekijöiden tai järjestelmän kannalta funktionaalisten instituutioiden lisäksi sen uhat, systeemikielellä dysfunktiot, kuten sosiaaliset ongelmat. Sosiaalisten ongelmien tutkijana Jyrkilä edustaa objektivistista tai rakenteellista suuntausta. Sosiaaliset ongelmat johtuvat funktionalismin viitekehyydestä järjestelmän ristiriidoista, jolloin tutkimuksen tehtäväksi asettuu ongelmien syntymekanismien selvittäminen (Hakkarainen 2004, 254).

Robert Mertonin ([1938]1967) anomiateoria näkee sosiaalisen poikkeavuuden reaktiona yhteiskunnan sosiaalisen ja kulttuurisen rakenteen ristiriitoihin. Mertonin anomiankäsite on myös Jyrkilän käytössä (esim. Jyrkilä 1961/1962). Huoltoavun saajia koskevissa tutkimuksessaan Jyrkilä (1961/1962, 4) käsittelee anomiaa läheisesti liittyvää vieraantumisen käsitettä, jonka tuomisesta sosiologiaan hän antaa tunnusta erityisesti Marxille, mutta viittaa myös Ferdinand Tönniesiin ja Erich Frommiin.

Amerikan kävijöiden mukana kulkeutuivat 1950-luvulla Suomeen uudet sosiologiset teoriat ja tutkimustekniikat, joissa selvitettiin satunnaisotoksella kerätyllä haastatteluaineistolla vastaajien subjektiivista kokemusmaailmaa, kuten mielipiteitä tai asenteita (Eskola 1992, 261; 2014, 276). Suosikkimenetelmänä oli 1960-luvun alusta alkaen faktorianalyysi (Eskola 1973, 302–306). Jyrkiläkin innostui faktorianalyysin ja muiden kvantitatiivisten menetelmien käytöstä (esim. Jyrkilä 1961/1962).

Jyrkilä ei silti ollut pelkästään kvantitatiivisen metodologian kannattaja ja kehittäjä. Hänen tuotannossaan on vaikutteita myös etnografisesta tutkimuksesta. Erityisesti siirtolaisuustutkimuksessa käytettiin sekä havainnointia, syvähaastatteluja että elämäkertahaastatteluja.

Keskeinen tuotanto

Jyväskylän yliopiston pitämän nimikirjan perusteella Jyrkilällä on vuosilta 1951–1983 yhteensä 64 julkaisua, joista muutamia, kuten sanomalehtikirjoituksia, ei voi pitää tieteellisinä. Julkaisuista 27 käsittelee laajasti ottaen sosiaalisia ongelmia ja niistä erityisesti 18 vanhuutta. Muut sosiaalisia ongelmia ja sosiaalihuoltoa tarkastelevat julkaisut keskittyvät 1960-luvulle, ja tämän jälkeen vanhuuden tematiikka saa yhä enemmän jalansijaa. Edellä mainittujen aihepiirien lisäksi merkittävän osa-alueen Jyrkilän tuotannossa

alusta alkaen muodostaa Karjalan siirtolaisuuden tutkimus.

Siirtoväkitutkimus

Siirtoväen sopeutuminen (Waris ym. 1952) toteutettiin professori Wariksen johdolla amerikkalaisen Rockefeller-säätiön vuonna 1948 myöntämän apurahan turvin. Jyrkilä toimi hankkeessa tutkijana sen alusta, heinäkuusta 1948, saakka. Jyrkilän osuus tutkimuksessa oli merkittävä. Hän osallistui tutkimuksen suunnitteluun ja vastasi yhdessä Kyllikki Raitasuon kanssa tutkimuksen sivumäärällisesti laajimmasta jaksosta, joka koski maalaisiirtoväen sopeutumista (emt., 133–252). Wariksen sosiaalipoliitikon kädenjälki näkyy tutkimuksen yleisessä rakenteessa ja varsinkin alku- ja loppulukujen sisällössä. Jyrkilän ja Raitasuon osuus poikkeaa metodologisesti muuten melko perinteistä warislaista sosiaalipoliitikkaa edustavasta teoksesta. He keskustelevat survey-tutkimuksen, syvähaastattelujen (*case study*, emt., 140), elämäkertatutkimuksen ja osallistuvaan havainnointiin (emt., 139) perustuvan kenttätutkimuksen eroista. Syvähaastattelujen haastateltavina oli nykymittapuiden mukaan ällistytävä 514 siirtolaista ja 311 henkeä kantaväestöstä eli yhteensä 825 henkeä. (Waris ym. 1952, 148.)

Tutkimuksen aluksi esitetään syvähaastatteluihin perustuvat kahden siirtoväkiperheen elämänhistoriat. ”Nämä esitetään tässä ’tapauksina’ (*case histories*) jonkun perheenjäsen haastattelijalle esittämien tietojen pohjalta.” (Waris ym. 1952, 18–31.) Tapauskuvaukset ovat yhtenäisiä suvun ja perheen elämänkulun kuvauksia, ja niiden voi hyvin nähdä kuuluvan samaan tutkimusperinteeseen Suomessa 1980-luvulta kehittyneen elämäkertatutkimuksen kanssa.

Varsinainen laadullisten haastatteluaineistojen raportointi on tutkimuksessa kuitenkin sijoitettu myöhemmäksi. Kirjan kolmas osa käsittelee siirtoväen sopeutumista, ja tässä jaksossa Jyrki-

län ja Raitasuon osuus koskee maaseutuväestön sopeutumista.

Valtaosa noin 400 000:sta siirtoväkeen kuuluneesta oli maalaisia. Siirtoväen asuttaminen tapahtui kunnittain eri puolille Suomea, poikkeuksena kuitenkin rannikkoseutujen ruotsinkieliset alueet. Se, että ruotsinkielisiin kuntiin ei siirtoväkeä otettu, herätti haastateltavissa närkästystä. Haastatellut kokivat, että heille menetetyistä omaisuudesta maksetut korvaukset eivät lainkaan riittäneet, ja tutkijaryhmän laskelmat osoittavat tälle kannalle olleen vankkoja perusteita. Liian pieniksi jääneet korvaukset, korvausten ja lainojen viivästyminen sekä yleinen järjestelmän kankeus aiheuttivat laajaa katkeruutta.

Siirtoväen kohtalot järkyttävät nykypäivän lukijaa. Muutaman tunnin varoitusajalla ja osin kaottisissa oloissa tehdyt hätäevakuoinnit, omaisuuden menetykset ja raskas taival uusille asuinsijoille kuvataan taitavasti. Myös jatkosodan alussa tapahtunut paluu kotisijoille on kuvattu koskettavasti.

Ensimmäisessä laajassa tutkimuksessaan Jyrkilä ei siten esiinny tilastollisen tutkimuksen käyttäjänä vaan pikemminkin etnografina.

Vanhuuden tutkimus

Jyrkilä oli gerontologisen tutkimuksen uranuurtaja Jyväskylän yliopistossa, jossa se on saavuttanut vankan aseman useilla tieteenaloilla, myös sosiologiassa ikäkausitutkimuksena. Vaikka merkittävin osa vanhuuden tutkimuksesta keskittyi 1960-luvun alkuvuosiin (Jyrkilä 1960; 1962; 1963; 1964), jatkui Jyrkilän kiinnostus sosiaaligerontologiaan läpi uran, sillä viimeisin julkaisu on vuodelta 1983. Kiinnostuksesta kertoo myös se, että hän toimi pitkään International Association of Gerontology -järjestön (IAG) luottamustehtävissä ja osallistui useita kertoja sen järjestämiin kongresseihin (Jyväskylän yliopiston nimikirjaoite). Tärkeimpinä gerontologisia julkaisuina voi

pitää väitöskirjaa (1960) sekä *Ikä ja irtaantumisen vuorovaikutuksesta* (1963) -nimistä laajaa tutkimusta erikseen julkaistuine suppeine osaraportteineen.

Jyrkilä väitteli 14.5.1960 Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa tutkimuksellaan *Society and Adjustment to Old Age. A Sociological Study on the Attitude on Society and the Adjustment of the Aged* (Jyrkilä 1960). Vastaväittäjinä toimivat sosiologian professori Koli ja sosiaalipolitiikan professori Waris. Waris totesi vastaväitöksen avauspuheenvuorossaan, että käsillä on kolmas väitös Yhteiskunnallisessa Korkeakoulussa (myös Rasila 1973, 134). Sattuvasti ensimmäinen näistä käsitteli nuoria (Huuhka 1955), toinen lapsia (Salo 1956) ja kolmas (Jyrkilän) siis vanhuksia.

Jyrkilän väitöskirja perustuu Yhdysvalloissa Elmiran kaupungissa vuonna 1952 tehtyihin, satunnaisotannalla valittujen 60 vuotta täyttäneiden henkilöiden haastatteluihin. Jyrkilä sai valtavan, 468 haastattelua sisältävän aineiston haltuunsa opiskeluaikanaan, ja sitä on käytetty Yhdysvalloissa muissakin tutkimuksissa. Aineisto käsiteltiin Suomessa ja raportti julkaistiin englanniksi. Aineistoa analysoitiin muodostamalla suoria jakaumia sekä ristiintaulukointeja ja tekemällä riippuvuustestauksia.

Väitöskirjan tutkimustehtävänä oli selvittää, miten modernissa yhteiskunnassa suhtaudutaan vanhuksiin, miten vanhuksat kokevat tämän ja miten tämä näkyy vanhusten sopeutumisessa. Haastateltavien minäkäsityksen ja heidän kokemuksensa yhteiskunnan suhtautumisesta heihin välillä näytti olevan yhteys. Tämä oli puolestaan yhteydessä sopeutumiseen. Tässä oli kuitenkin eroja muun muassa iän, sukupuolen ja sosiaalisen aseman mukaan. Esimerkiksi miesten, alle 70-vuotiaiden ja "deprivoituneiden" ei ole helppo omaksua vanhuksen identiteettiä ja roolia, ja tähän liittyvä "kapinallisuus" vaikeuttaa myös so-

peutumista modernin yhteiskunnan asettamiin vaatimuksiin ja arvoihin.

Kaiken kaikkiaan tulokset eivät yllätä, ja osittain niitä voi pitää jopa itsestään selvinä ja tutkimuksen vaatimaan suureen työmäärään nähden vaatimattomina. Jyrkilä ei vetänyt tuloksistaan vanhuspoliittisia johtopäätöksiä eikä esittänyt suorittamista korostavan modernin maailman kriittikkä, vaan hän jää näpertelemään käsitteellisten ja tutkimusteknisten yksityiskohtien kanssa. Etenkin väitöskirjan tulososio on vastaväittäjä Wariksen sanoin yhtäältä "vaikealukuinen, raskas ja äärimmäiseen asti puristettu vailla hengähdystaukoja", toisaalta tutkimus on metodologisesti tekijänsä "korkealuokkainen taidonnäyte". Arvosanaksi tuli *cum laude approbatur*.

Ikä ja irtaantuminen vuorovaikutuksesta -tutkimuksella (Jyrkilä 1963) on monia samoja piirteitä väitöskirjan kanssa. Amerikkalaisvanhusten asemesta tutkimuksen kohdejoukkona olivat kuitenkin 60 vuotta täyttäneet tamperelaiset, ja sen tarkoituksena oli tarkastella näiden irtaantumista yhteisöistään. Hanke toteutettiin Tampereen kaupungin ja Tieteellinen julkaisurahaston apurahan turvin, mikä mahdollisti tässäkin tutkimuksessa mittavan, 423 haastattelua käsittäneen aineiston keräämisen satunnaisotannalla 13 661 hengen perusjoukosta.

Aineiston käsittelytekniikan taidokkuudessa Jyrkilä pääsee väitöskirjaa pitemmälle, ja sitä voi edelleen pitää metodologisesti vakuuttavana. Sosiaalista järjestelmää analysoidaan indeksien avulla, jotka hän muodosti yksilön rooleja kuvaavista "kaksijakoisista muuttujista". Kulttuurijärjestelmän kuvaamiseen käytetään suoria jakaumia, persoonallisuuden järjestelmän erittelemiseen faktorianalyysiä. Faktorianalyysin teknistä toteutusta ohjasi tutkimustaidoillaan, mutta myös elämäntavoillaan mainetta niittänyt Touko Markkanen alkoholipoliittisesta tutkimuslaitoksesta,

josta tuli Suomessa 1950-luvun lopulla nimenomaan Markkasen ansiosta menetelmäosaamisen keskus (Allardt 1973, 254). Ajot suoritettiin Suomen kaapelitehdas Oy:n Elliotti-tietokoneella.

Tutkimus tuottaa tietoa paitsi vanhusten irtaantumisesta sosiaalisesta vuorovaikutuksesta myös heidän elinoloistaan, joita kuvataan suhteessa ikään, sukupuoleen, työllisyysasemaan, aviolliseen asemaan, yhteiskuntaluokkaan ja liikkuvuuteen. Jyrkilä arvioi tutkimusasetelmaa todeten, että poikkileikkausta parempi vaihtoehto olisi ollut pitkittäistutkimus, joka olisi mahdollistanut sosiaalisten prosessien tarkastelun. Tämän esteenä oli kuitenkin hänen mukaansa sosiologian käsitteellinen puutteellisuus nuorena tieteenalana. Sosiaalisten prosessien tutkimisessa on edelleenkin omat hankaluutensa, mutta jos tutkimus toistettaisiin nyt, viisikymmentä vuotta myöhemmin, saataisiin epäilemättä kiinnostavaa vertailutietoa.

Tutkimuksessa irtaantuminen vuorovaikutuksesta käsitetään irtaantumiseksi sosiaalisesta järjestelmästä ja vuorovaikutuksen vähentymiseksi: kun vanhuudessa joudutaan luopumaan työroolista, vähenee niiden yksilöiden määrä, joiden kanssa ollaan vuorovaikutuksessa, mistä edelleen seuraa ”elämänkentän supistuminen”. Tämä kaikki johtaa päämäärien uudelleen strukturoitumiseen ja persoonallisuuden muuttumiseen. Keskeiseksi ongelmaksi muodostuu se, kuinka sopeutua tärkeiden sosiaalisten suhteiden vähenemiseen.

Tutkimusasetelmassa pannaan runsaasti painoa persoonallisuuden järjestelmälle. Jyrkilälle tärkeitä nimiä ovat Parsons, Kurt Lewin, Merton ja C. Wright Mills, mutta Jyrkilä viittaa myös Weberiin, Durkheimiin ja Tönniesiin. Hän sai siis teoreettisia vaikutteita muualtakin kuin amerikkalaisesta funktionalismista. Jyrkilän gerontologisen ajattelun yhteydet rakennefunkcionalistiseen järjestelmäteoriaan ovat silti ilmeiset. Hän esittelee vanhuutta sosiaalisena instituutiona tai

alajärjestelmänä, jolla on säilymisfunktioiden mukaisia tehtäviä koko yhteiskunnan systeemissä rakenteessa. Järjestelmän kannalta on dysfunktionaalista, mikäli vanhukset eivät irrottaudu onnistuneesti työyhteisönsä vuorovaikutusjärjestelmästä ja sopeudu samanaikaisesti vanhuuden vastaavaan järjestelmään (Jyrkilä 1960).

Samaan tamperelaisaineistoon perustuvat myös raportit *Vanhan ihmisen asuminen ja toimeentulo teollistuvassa yhteiskunnassa* (Jyrkilä 1962) ja *Vanhuus ja harrasteet* (Jyrkilä 1964). Jyrkilän keskeisenä lähtökohtana ovat kaupungistumisen vaikutukset vanhusten ajankäyttöön.

Valtaosa Jyrkilän 1950- ja 1960-lukujen vanhuus-tutkimuksesta perustuu suuriin aineistoihin, joita eritellään kvantitatiivisin metodein ja tiivisti empiriaan kytkettyjen, pääosin amerikkalaisesta sosiologiasta peräisin olevien käsitteiden avulla. Näin hän seuraa positivistisen sosiologian ihanteita. Toisaalta Jyrkilä oli edellä aikaansa kirjoittaessaan artikkelin joustavasta eläkeiästä (Jyrkilä 1973) ja hyvin vanhoiksi elävistä (Jyrkilä 1976).

Huoltoavun saaja koskeneet tutkimukset 1950-luvulla suomalaisessa sosiaalihuollossa tapahtunut modernisaatio johti sosiaalityöksi kutsutun ammatin syntymiseen. Yksi seuraus tästä kehityksestä oli *Sosiaalityö*-nimisen lehden perustaminen. Jyrkilä kirjoitti *Sosiaalityöhön* kolmiosaisen artikkelin, joka koski huoltoavun saajan vieraantumista sosiaalisesta ympäristöstään. Myöhemmin artikkelit ilmestyivät monografia-muodossa Yhteiskunnallisen Korkeakoulun tutkimuslaitoksen sarjassa. (Jyrkilä 1961/1962.)

Tutkimuksen aluksi Jyrkilä esittelee kansainvälistä huono-osaisuustutkimusta (esim. Knupfer 1947; Inghe 1960;). Näistä tutkimuksista poiketen Jyrkilän tavoitteena oli jäsentää huonoosaisten taloudellista asemaa myös sosiologisen vieraantumiskäsitteen avulla. Aikansa

sosiaalityön ja sosiaalihuollon tutkimuksiin verrattuna Jyrkilä oli huomattavasti paremmin perillä sosiologisen tutkimuksen sen aikaisista virtauksista. Sosiologiasta väitelleen ja vastikään dosentiksi nimitetyn Jyrkilän kyseessä ollen tämä ei tietysti ole yllättävää. Tutkimuksen aineistona ovat vuonna 1960 tehdyt 370 huoltoavun saajan ja 370 ei-huoltoavun saajan haastattelut.

Tutkimusasetelmaan on vaikuttanut paljon Mertonin esittämä poikkeavan käyttäytymisen typologia. Faktorianalyysin lähtökohtana on huoltoavun saajien ja ei-saajien vieraantumisprofiilien kartoitus ja niiden vertaaminen toisiinsa (Jyrkilä 1961/1962, 41). Muiden aikalaistensa tavoin Jyrkilä näkee apua saaneiden ja avustamatta jääneiden välisen ”eron olevan löydettävissä heidän eri tavalla järjestäytyneistä ja integroituneista persoonallisuuksistaan.” (emt., 45). Nykyään näin suorasukaista köyhyyden yksilöperäistä selitystä tuskin esitettäisiin, ei ainakaan sosiaalityön ammattilehdessä. Tutkimuksen merkitystä lisää se, että ilmestyessään vuonna 1961 se on todennäköisesti ollut ensimmäinen empiirinen tutkimus huoltoavunsaajien vieraantumisesta maailmassa.

Mikäli vertailukohdaksi otetaan samaan aikaan väitelleen Reino Salon huono-osaisia koskeneet tutkimukset, on sanottava, että Jyrkilä oli huomattavasti kehittyneempi sekä metodologialtaan että analyysiltään. Vuonna 1970 Tampereen yliopiston sosiaalihuollon professoriksi nimitetyn Reino Salon tutkimukset ovat, kaikista ansioistaan huolimatta, selvästi harrastelijamaisempia. Jyrkilä sai Huoltaja-säätiön vuoden 1965 palkinnon parhaimmasta sosiaalihuoltoa koskevasta tutkimuksesta.

Sekä Salo että Jyrkilä olivat huoltoavunsaajia ja heidän avuntarpeensa syitä koskevilla tutkimuksillaan kansainvälisestikin oman aikansa kärkeä, mutta vaikuttavat nykyään kovin vanhanaikaisilta. Tutkimukset ilmestyivät ennen 1960-luvun lopun

suurta sosiaalihuoltoa koskevaa ajattelun muutosta. Pakkoauttajat-keskustelu ja samaan aikaan työskennellyt sosiaalihuollon periaatekomitea muuttivat käsitystä asiakkuuksista ja vähävaraisista suomalaisista kohti heidän näkemistään enemmän tai vähemmän normaaleina kansalaisina. Sekä Salo että Jyrkilä pitää tietysti lukea oman aikansa kontekstissa. Silti on hämmästyttävää, miten Suomessa kyettiin tekemään 1950-luvun lopulla kansainvälisesti ottaen hyvin korkeatasoista tutkimusta sosiaalihuollon asiakkaista.

Ilmeisesti Jyrkilän yhteydet YKK:n tutkijakollegoihin heikkenivät Jyväskylään muuton myötä, sillä yhdessä julkaiseminen nimekkäiden kumppaneiden kanssa väheni, ja ehkä samalla myös näkökulmat kapenivat. Ylipäätään Jyrkilän tuotannon määrä notkahti 1960-luvun puolivälin jälkeen. Kenties hän todellakin jäi yksin Jyväskylässä, kuten hän Donnerin haastattelussa antoi ymmärtää. Lisäksi professuurin hoito hallinnollisine velvollisuuksineen vei epäilemättä aikaa tutkimukselta.

Yhteistyö toisten suomalaisten yliopistojen tutkijoiden kanssa lähes loppui 1960-luvun puolivälin jälkeen, mutta Jyrkilä piti aktiivisesti yllä kansainvälisiä kontakteja. Hän julkaisi jonkin verran kansainvälisissä lehdissä, osallistui tieteellisiin konferensseihin ulkomailla ja toimi aktiivisesti International Association of Gerontology -järjestössä (Jyväskylän yliopiston nimikirjaote; Neitaanmäki & Mäntylä 2008). Vaikka Jyrkilä ei Jyväskylän vuosinaan juuri uudistunut eikä pystynyt irrottautumaan 1960-luvun taitteen sosiologian asemistaan, hän oli varsinkin aineisto- ja metodikysymyksissä pitkään edellä aikaansa.

Kiinnostus teollistuvan yhteiskunnan sosiaalisia ongelmia kohtaan ja tapa nähdä ne sosiaalisen järjestelmän uhkina yhdistää Jyrkilän ajattelun Robert Mertonin (1957) rakennefunkcionalismiin. Tutkiessaan sosiaalisia ongelmia Jyrkilä liikkuu sosiologian ja sosiaalipolitiikan välimaastossa.

Tässä suhteessa hän seuraa opettajiensa ja tutkijakumppaneidensa Erik Allardt'n ja Heikki Wariksen esimerkkiä. Mutta sama tutkimusintressi muistuttaa myös konkreettisen sosiaalitutkimuksen pitkästä linjasta. Näin voi väittää, vaikka Jyrkilä pitkälti sivuuttaakin yhteiskunnan rakenteen, yhteiskunnalliset muutokset ja tutkimien-
sa ilmiöiden poliittiset vaikutukset (vrt. Allardt, Alapuro & Alestalo 1992, 13–19).

Myös etnologian ja sosiaaliantropologian perinteen vaikutus näkyy Jyrkilän ajattelussa ja tutkimuksessa. Esimerkkinä tästä toimii siirtolaistutkimuksen ohella Jyrkilän omin piirroksin kuvitettu, hienosti ja koskettavasti kirjoitettu muistelmateos *Kotikylä Karjalassa* (1992), jossa hän dokumentoi kotikylänsä Impilahden kadonnutta talonpoikasta elämänmuotoa 1920- ja 1930-luvuilla sekä perheen joutumista evakkoon 1944. Kaunokirjallisten ansioidensa lisäksi kirja on karjalaiskylän tarkka etnografinen analyysi Parsons'n sosiologian hengessä ja sellaisena siirtolaistutkimuksen pääte-
piste, mutta samalla paluu vielä kerran lapsuuden ja nuoruuden maisemiin, jotka jäivät sodan jälkeisiin.

Lopuksi

Jyrkilän elämässä voi nähdä jopa traagisia piirteitä. Hän valmistui sosiaalihuoltajaksi ensimmäiseltä kurssilta ja oli siten ensimmäisiä korkeakoulutuksen saaneita sosiaalihuollon työntekijöitä. Tutkijaura alkoi komeasti: hänet nimitettiin assistentiksi Yhteiskunnallisen Korkeakouluun, jossa hän pääsi mukaan akateemikko Wariksen johtamaan suureen siirtolaisia koskeneeseen tutkimushankkeeseen ja myöhemmin Allardt'n vetämään nuorisotutkimukseen. Hän oli myös amerikkalaisen sosiologian tulemisen ensimmäisiä esitaistelijoita Suomessa, ensimmäisiä tohtoriksi väitelleitä suomalaisia naisia ja hänet nimitettiin professoriksi aikana, jolloin naisten asema yliopistomaailmassa oli erityisen vaikea.

Mutta sitten vaikeudet alkoivat kasaantua: vähitellen julkaisutoiminta hiipui, jatko-opiskelijat vaihtoivat toisille ohjaajille eikä sosiologia oikein kukoistanut Jyväskylän yliopistossa. Opiskelijat radikalisoituivat ja etäännyivät opettajastaan. Vaikka Jyrkilän kerrotaan olleen luotetussa seurassa hauska, jopa leikkisä (Neittaanmäki & Mäntylä 2008; P. Kuusimäki, henkilökohtainen tiedon-
anto 8.4.5014), ovat monien Jyväskylän yliopiston tuon aikaisten tutkijoiden ja opettajien tarinat eristäytyvästä, epäsosiaalisesta sosiologian professorista kutakuinkin yhdenmukaisia. Jyrkilällä oli joitakin ulkomaalaisia ja suomalaisia ystäviä, joiden kanssa hän oli kirjeenvaihdossa (Faina Jyrkilä -kokoelma), mutta sosiologian laitoksella professorin vierellä seisoivat lopulta vain muutama harva oppilas. Heistä Liisa Neittaanmäen ja Raija Mäntylän tehtäväksi jäi Jyrkilän muistosanojen kirjoittaminen Keskisuomalaiseen ja Helsingin Sanomiin.

Kirjallisuus

ALAPURO, RISTO & ALESTALO, MATTI. 1973.

"Konkreettinen sosiaalitutkimus." Teoksessa *Suomalaisen sosiologian juuret*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo & Elina Haavio-Mannila. Helsinki: WSOY, 84–147.

ALLARDT, ERIK. 1973. "Naturalismi ja positivismi." Teoksessa *Suomalaisen sosiologian juuret*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo & Elina Haavio-Mannila. Helsinki: WSOY, 226–265.

ALLARDT, ERIK. 1995. *Suunnistuksia ja kulttuurisokkeja*. Helsinki: Otava.

ALLARDT, ERIK, RISTO ALAPURO & MATTI ALESTALO. 1992. "Suomalaisen sosiologian historiasta." Teoksessa *Suomalaisen sosiologian juuret*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo & Elina Haavio-Mannila. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY, 13–25.

ALLARDT, ERIK, PENTTI JARTTI, FAINA JYRKILÄ & YRJÖ LITTUNEN. 1956. *Työläisnuorison harrastustoiminta*. Helsinki: Tammi, Yhteiskunnallisen korkeakoulun tutkimuslaitos & Psyko-työ oy.

ALLARDT, ERIK, PENTTI JARTTI, FAINA JYRKILÄ & YRJÖ LITTUNEN. 1958a. *Nuorison harrastukset ja yhteisön rakenne*. Porvoo: WSOY.

ALLARDT, ERIK, PENTTI JARTTI, FAINA JYRKILÄ & YRJÖ LITTUNEN. 1958b. "On the Cumulative Nature of Leisure Activities." *Acta Sociologica* 3:4, 165–171.

DONNER, JÖRN. 1967. *Uusi Maammekirja*. Helsinki: Otava.

- ESKOLA, ANTTI. 1973. "Suomalaisen sosiologian uudistuminen." Teoksessa *Suomalaisen sosiologian juuret*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo & Elina Haavio-Mannila. Helsinki: WSOY, 269–317.
- ESKOLA, ANTTI. 2014. "Onko sosiologia säilyttänyt innostavuutensa?" *Sociologia* 51:3, 275–277.
- HAUTAMÄKI, ANNE. 2010. *Suomalaisen sosiologian kentän sukupuolittunut työnjako*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- HUUHKA, KOSTI. 1955. *Talonpoikaisnuorison koulutie: tutkimus talonpoikaisnuorison koulunkäynnistä ja siihen vaikuttaneista sosiaalisista tekijöistä Suomessa 1910–1950*. Forssa: ei kustantajaa.
- INGHE, GUNNAR. 1960. *Fattiga i folkhemmet: en studie av långvarigt understödda i Stockholm*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- JULKUNEN, RAIJA. 2004. *Hullua rakkautta ja sopimustohtoreita*. Jyväskylä: SoPhi.
- JYRKILÄ, FAINA. 1945. *Köyhäinhuolto Salmin kihlakunnassa vuosina 1922–1936 taloudellisten olojen valossa*. Huoltajatutkinnon loppupöytä 1945. Helsinki: Yhteiskunnallinen Korkeakoulu.
- JYRKILÄ, FAINA. 1960. *Society and adjustment to old age: a sociological study on the attitude of society and the adjustment of the aged*. Turku: Munksgaard.
- JYRKILÄ, FAINA. 1961/1962. *Huoltoavunsaajan vieraantumisen sosiaalisesta ympäristöstään*. Helsinki: Yhteiskunnallisen korkeakoulun tutkimuslaitos.
- JYRKILÄ, FAINA. 1962. *Vanhan ihmisen asuminen ja toimeentulo teollistuvassa yhteiskunnassa*. Tampere: Yhteiskunnallisen Korkeakoulun tutkimuslaitos.
- JYRKILÄ, FAINA. 1963. *Ikä ja irtaantuminen vuorovaikutuksesta*. Tampere: Yhteiskunnallisen Korkeakoulun tutkimuslaitos.
- JYRKILÄ, FAINA. 1964. *Vanhuuden harrasteet*. Eripainos XVI 1964. Geron. XVI.
- JYRKILÄ, FAINA. 1992. *Kotikylä Karjalassa*. Helsinki: Tammi.
- KNUPFER, GENEVIEVE. 1947. "Portrait of the Underdog." *Public Opinion Quarterly* 11:1, 103–114.
- MARIN, MARJATTA. 2002. "Sociologia - puhdas tiede?" Teoksessa *Enemmän kuin yksi. Sosiologiaa oppimassa Jyväskylän yliopistossa oppaana Faina Jyrkilä*, toim. Liisa Neittaanmäki. Kuopio: omakustanne, 13–17.
- MERTON, ROBERT K. 1967. *Social theory and social structure*. New York: Free Press.
- NEITTAANMÄKI, LIISA & RAIJA MÄNTYLÄ. 2008. "Vanhuuden ja siirtoväen tutkija. Professori emerita Faina Jyrkilä." *Helsingin Sanomat* 30.3.2008. <http://www.hs.fi/paivanlehti/arkisto/Vanhuuden+ja+siirtoväen+tutkija>. (Luettu 12.3.2015.)
- NEITTAANMÄKI, LIISA (TOIM). 2002. *Enemmän kuin yksi: sosiologiaa oppimassa Jyväskylän yliopistossa: oppaana professori Faina Jyrkilä*. Kuopio: omakustanne.
- NÄRE, SARI. 2015. "Sosiologian kaksi lupasta." *Sociologia* 52:1, 38–41.
- PARSONS, TALCOT. 1951. *The social system*. Glencoe Ill.: Free Press of Glencoe.
- RASILA, VILJO. 1973. *Yhteiskunnallinen Korkeakoulu 1925–1966*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- SALO, REINO. 1956. *Kunnallinen lastensuojelutyö sosiaalisen sopeutumisen kasvattajana I. Tutkimus Vaasan kaupungissa vuosina 1924–1952 suoritettun lakisääteisen lastensuojelutyön tuloksista*. Vaasa: ei kustantajaa.
- STOLTE-HEISKANEN, VERONICA. 1992. "Sociologia vakiintuneena tieteenä." Teoksessa *Suomalaisen sosiologian juuret*, toim. Risto Alapuro, Matti Alestalo & Elina Haavio-Mannila. Porvoo-Helsinki-Juva: WSOY, 287–329.
- TAKALA, MARTTI. 1964. *Kutsu kuulemaan sitä julkista esitelmää, jonka Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulun sosiologian professori Faina Jyrkilä pitää virkaanastujaisissaan lokakuun 21. päivänä 1964 klo 12*. Jyväskylä: Jyväskylän kasvatustieteiden korkeakoulu.
- TÖTTÖ, PERTTI. 2004. *Max Weberin tieteenteoriasta*. Kuopio: Kuopio University Press.
- WARIS, HEIKKI, FAINA JYRKILÄ, KYLLIKKI RAITASUO & JOUKO SIIPI. 1952. *Siirtoväen sopeutuminen. Tutkimus Suomen karjalaisen siirtoväen sosiaalisesta sopeutumisesta*. Yhteiskunnallisen Korkeakoulun julkaisuja IV Helsinki 1952.
- WARIS, HEIKKI & FAINA JYRKILÄ. 1951. "L'Adaptation Sociale Des Personnes En Finlande." *Bulletin International Des Sciences Sociales* 111:2, 291–295.
- WEBER, MAX. 1904/1968. *Die "Objektivität" sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis. Anonymous Weber, Max: Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*. Tübingen: Herausgegeben von Johannes Winckelmann. J.C.B. Mohr (Paul Siebeck), 146–214.

Haastattelut

Raija Julkunen 29.5.2015

Anita Kangas 16.6.2015

Kalevi Kivistö 13.2.2015

Paavo Kuusimäki 8.4.2015

Heikki Lyytinen 13.2.2015

Arkistolähteet

Faina Jyrkilä -kokoelma. Keski-Suomen maakunta-arkisto.

Heikki Waris -kokoelma. Jyväskylän yliopiston Mattilanniemen kirjasto.